

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI

PUBLICATIONS OF THE FACULTY OF LETTERS, İSTANBUL UNIVERSITY

17 AGUSTOS 1988

İSLÂM TETKİKLERİ ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

REVIEW OF THE İNSTITUTE OF ISLAMIC STUDIES

ÜÇ AYDA BİR ÇIKAR—QUARTERLY

Müdür — Editor

PROF. DR. ZEKİ VELİDİ TOGAN

CİLD — VOL. I.
CÜZ — PARTS 1-4
1953

İbrahim Horoz Basımevi
İSTANBUL
1954

Arthur Schaade

(1883 — 1952)

Almanyanın maruf arabiyat ve İslâm tetkiki âlimlerinden Arthur Schaade 19. 10. 1883 te Thorn'da doğmuştu, 22. 10. 1952 de Hamburgda vefat etmiştir. Babası bir demiryolu memuru idi, lise tahsilinden sonra 1902 de Münih Univer sitesine gelerek yeni diller (Fransız ve İngiliz fiolofisi) tahsiline başlamışken he-

men programını değiştirerek sâmi diller ile farsça ve türkçe tahsiline geçmiş, sonra Leipzig'e geçerek A. Fischer'den arabiyat ve İslam ilimleri tahsilini tamamlamış, "İbn Hişâm Siresinde Uğud muharebesi- ne ait kasidelerin Süheylî ve Abu-Dher şarhi,, mevzuuna dair disertasyonla 1905 te doktora imtihanını verdikten sonra Leiden'de neşrine başlanan "İslam Ansiklopedisi,, yayın idaresi hizmetine intisab etmiş ve 1910 a kadar orada çalışmıştır. Leiden Üniversite- sinde Prof. Snouck Hurgronje'nin İslamiyat ve fıkıh derslerine de devam edip orada fahri doçentlik yaptı. Burada iken Utrecht profesörü Th. Juynboll'in "İs- lam fıkınının ders kitabı,, nam klasik eserini alman- caya tercüme etti (*Lehbuch des islamischen Gezetsez*). Sonra Berline gelerek "Sibeveyhin edebiyatı,, ve "Ta- rihî ve efsanevi Harun al-Raşid,, mevzularına dair eser ve derslerle resmi doçentlik rutbesini kazandı ve Breslau Üniversitesinde Sami diller, farsça ve türk-

çe doçenti oldu. 1913-14 te Mısıra davet edilerek Hidiv kütüphanesinde müdür- lük etti, harp başlayınca askerliğe alındı, Tercüman sıfatıyla İstanbula gönde- rildi ve 1919 a kadar Türk cephelerinde ve Sanders'in yanında kaldı, nihayet o sene Breslau'daki doçentliğine dönebildi. Aynı sene o Hamburg Üniversite- sinde Arap ve Sâmi dilleri profesörlüğüne tayin olunarak vefatına kadar o va- zifede kaldı. 1924-26 da "İslam Ansiklopedisi,, nin almanca neşrini idare etti. 1930-34 senelerinde Mısır Fuad I Üniversitesinde Sâmi diller tedrisi ile meşgul oldu. Schaade üç büyük Garb ve üç İslam dilinden başka ibrance, italyanca, ıspanyolca ve rusçayı iyi bilirdi. Ben kendisiyle 1936 Bonn Müsteşrikler Kongre- si esnasında tanıştım. Sonra o 1951 de İstanbulda toplanan XXII. Müsteşrikler Kongresine geldi ve bunda cenubî Arabistan lehcelerine dair çok enteresan bir tebliğ yaptı. Fakat Kongre sonunda sokakta kendisine bir otomobil çarptı, bu yüzden hastaneye kaldırıldı ve bu rahatsızlığından ancak Almanyaya döndükten sonra eyileşebildi. Nihayet 22. Ekim 1952 de soğuk algınlıktan zatürri'eye ge- çen bir hastalık onu götürdü.

A. Schaade ilk Cihan Harbi esnasında Türkiyede çalışması dolayısıyla Türk milletine kalben bağlanmış olan Alman münevverlerinden biri idi. Sonradan An- karada Arabiyat profesörü olan Necati Lugal'ı Hamburg'a farsça ve türkçe lek- törü sıfatıyla davet ettirenin kendisi olduğunu bana söylemişti. 1945 te Macaris'- tan Sovyetler tarafından işgal edilince Garbî Almanyaya can atan hemşehrim Dr. A. Tagan'ı da Hamburg Üniversitesine türkçe lektörlüğüne almış ve 1948 Haziranında vefatına kadar onu kendi evinde terbiye etmiştir. Dr. Tagan'ın ve-

fatından sonra Schaade dostlarından para toplayıp ona türkçe yazılarla bir güzel taş koydurdu. Defin senei devriyelerinde her vakit bu mezara gidip bu Türk âlimini yadedermiş.

Schaade eser vermek hususunda pek velud değildi, en çok tedrisatına ehemmiyet vermiştir. Başlıca eseri Abu-Nuvas Divanı ve bu şaire ait tedkikatıdır. O bu eserini taba hazır bir hale getirmişti işe de bastıramadı (şimdi basılacaktır). Diğer büyük hizmeti "İslam Ansiklopedisi,, nde yazdığı makaleleri ile şarkiyata ait ilmî eserler hakkında türlü şarkiyat mecmualarında yazdığı makaleleri ile şarkiyata ait ilmî eserler hakkında türlü şarkiyat mecmualarında yazdığı tenkitleridir.

"İslam Ansiklopedisin,, nde yazdığı makaleleri şunlardır: 'Abd Allah b. Ra- waḥa, 'Abd Allah b. 'Ubayd, Abū-'Aṭā, Abū 'l-Shis, 'Ardī b. Ḥātım, Aiyil, Al- hamba, Arabistan maddesinin Arap dili, Arap yazı dili, 'Azza, Bā', Badal, Ba- lāgha, Dād, Ḍamīr, Ḍamma, Dhāl, Ḍhu, 'IRumma, Di'bil, Dīk, al-djinn, Djadid, Djama'a, Djāmid, Djamil b. 'Abd Allah b. Ma'amar, Djamila, Djarr, Djazm, Djum- la, Emin Pasha, Fā', Fā'il, al-Farazdak, Fard, Faṣaha, Faṭḥ, Fi'l, Ghain, Kāf, Kāf, Kaysar, Kaiyim, Kaiyum, Sad, Radjaz, Ramal.

Tenkid ettiği kitaplar; A. Fischerin, türkçede yabancı sözlerde âhenge, dair eseri, Bergsträsser'in Sâmi dillere giriş kitabı, E. N. Haddad'in Filistin Arab lehçelerine dair eseri, K. V. Vaselyeva'nın yeni Arab edebiyatına dair rusça cseri, Konrad Miller'in Mappa Arabicae, Fischer ve Bräulich'in Şavahid Indices'- leri, Abu-Nu'aym, İsfahanî'nin Aḥbar İsfahan'ı neşri al-'İqd al-farid'e Muhammed Şafi tarafından yazılan tahlilî index ve saire.

Makaleleri:

Zu Tafel CIV im Sarre-Herzfeld's Relse im Euftrat u. Tigergebiete, in *Der Islam*, XII, 151-54.
Moderne Regungen in der irakischen Kunstidichtun der gegenwart, in *OLZ*, 1926, 865-72.
Der Vokalismus der Arabischen Fremdwörter im Osmanisch-Türkischen, in *Festschrift Meinhof*, Hamburg 1927, 449-60.

Attributive, appositionelle und anknüpfende Relativsätze im Arabischen und Syrischen, in *Islami- mica*, 1927, 498-504.

Mahmud Teimur als Vorkämpfer der modernen Arabischen in Agypten (1928 Oxford XVII. Müsteşrikler Kongresindeki tebliğleri).

Probleme der Orientalistik, 1928 Bonn Alman Orientalist Kongresi dolayısıyla *Deutsche Allgemeine Zeitung* 28. Eylül.

Zur herkunft und Unform einiger Abu-Nuvās-Geschichten im Tausend und einer Nacht, *ZDMG*, 1934, 259-76.

Weiteres zu Abu-Nuwas im 1001, Nacht in, *ZDMG*, 1936, 602-15.

Ahmed Teymur Pascha und die Arabische Renaissance, in *OLZ*, 1930, 854-59.

Henüz neşrolunmamış:

Diwan Abu-Nuwas (Rezension des Hamza İsfahanî)

Ausgewählte Hudailitengedichte (Texte, Übersetzungen und Analysen)

Die Arabistik in Sowjet Russland 1917-1937.

Genusvertauschung im Mehri and in den semitischen Sprachen.

Schaade'nin Mısırda neşrettiği bazı yazıları da vardır.

Z. V. TOGAN